

EKOLOGIK PR TUSHUNCHASINING NAZARIY TALQINLARI

Barnoxon Radjabova

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Xalqaro jurnalistika fakulteti

4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola ekologik PR tushunchasining mohiyati hamda uning bugungi kunda ahamiyati haqida so‘z boradi. Shuningdek mazkur maqola mavzusi yuzasidan tegishli ilmiy va rasmiy adabiyotlar atroflicha tahlil qilinib mavjud muammo yuzasidan tegishli taklif va tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: Ekologik PR, ifloslanish, ommaviy fikr, inson salomatligi, yashil matbuot.

Аннотация: В данной статье говорится о сущности понятия экологического PR и его значении сегодня. Также тщательно анализируется соответствующая научная и официальная литература по теме данной статьи и даются соответствующие предложения и рекомендации относительно существующей проблемы.

Ключевые слова: Экологический пиар, загрязнение окружающей среды, общественное мнение, здоровье человека, зеленая пресса.

Abstract: This article talks about the essence of the concept of environmental PR and its importance today. Also, relevant scientific and official literature on the topic of this article is thoroughly analyzed, and appropriate suggestions and recommendations are made regarding the existing problem.

Key words: Environmental PR, pollution, public opinion, human health, green press.

KIRISH

Ekologik PR ning mohiyati ekologik tashkilotning o‘z faoliyatlarini, loyihalarini, tadbirlarini va natijalarini ommaga tanishtirish, ekologik tashkilotning ishonchini, shuhratini va ahamiyatini oshirish, ekologik tashkilotlarning hamkorlari, mijozlari, xodimlari va boshqa aloqador guruhlari bilan aloqalarni rivojlantirish va mustahkamlash uchun amalga oshiriladigan PR faoliyati deb ta’riflanishi mumkin. Ekologik PR faoliyati ekologik tashkilotning maqsad, vazifalar, hodisalar, strategiyalar, xarakteristikalar, foydalar, imkoniyatlar va qiyinchiliklarini ommaga aks

ettiradi. Ekologik PR faoliyati ekologik tashkilotning ommaviy fikrda shakllangan tasavvurini, ya'ni ekologik imijini yaratish va yaxshilashga ham xizmat qiladi. Har bir atama o'z izohi bilan tushuntirilishi lozim. Eko PR ning mohiyati tabiatning muhofazasiga qaratilgan. Har bir tashkilot, korxonada uning qisman bo'lsa ham o'rni bor. Sababi har bir tashkilot o'z hududi muhiti uchun javobgar. Ayniqsa, bugungi kunda ko'plab ishlab chiqaruvchi zavod, fabrikalar Eko PR, ekologik mas'uliyat nima ekanini yaxshiroq anglab yetishi kerak. PR ning vazifalaridan birini ijobiy fikr yaratish hamda targ'ib qilish deb oladigan bo'lsak, ekologiyaga foyda olib keladigan targ'ibot muhim sanaladi. Mohiyat narsalarning ichki mazmuni, chuqur tahlili va anglashlar natijasi. Hozirgi vaqtda ekologik PR hayotning barcha sohalarida paydo bo'ladi. Uning ko'p jihatlari bor: eko-jurnalistika, "yashil matbuot", atrof-muhit mahsulotlari, ekologik ta'lim va boshqalar. O'zbekistonda PR va jamoatchilik o'rtasidagi ekologik munosabatlarni shakllantirish PR va axborot tashkilotlarining axborot resurslariga bo'lgan talabini qondirish usullari va vositalarini takomillashtirishga e'tibor qaratilgan[1].

ADABIYOTLAR SHARHI VA METODLAR

Ekologik va boshqa ijtimoiy amaliyotlarga kontseptual yondashuvlar sohasida V.I.Vernadskiy, N.N.Moiseev, A.A. Brudniy, D.N. Kavtaradze, M.I. Budyko, E.V. Girusov, Yu.G. Markov, G.I. Ruzavin, V.I. Shapovalov, N.V. Kazakov, S.P. Kapitsa, V.A. Kobilyanskiy, I.I. Dumova, V.G. Glushkova, S.V. Makar va boshqalar, shuningdek, I. Vallershteyn, JI kabi xorijiy mualliflar. LaRouche, D. Meadows va boshqalar ilmiy izlanishlar olib borgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ekologik PR ning rivojlanishi 20-asrning ikkinchi yarmida boshlangan va bu ekologik inqilob, ekologik harakatlar va ekologik siyosat bilan bog'liq. Ekologik PR ning o'ziga xosligi shundaki, u ekologik maqsadlarni boshqarish, ekologik axborotni tarqatish va ekologik tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali ijtimoiy mas'uliyatni oshiradi.

Ekologik PR ning rivojlanishi ekologiya fanining paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan bog'liq. Ekologiya fanining paydo bo'lishi 19-asrning oxiri va 20-asrning boshida bo'lib, uning asoschisi E.Gekkel deb hisoblanadi. Ekologiya fanining rivojlanishi 20-asrning ikkinchi yarmida ekologik inqilob, ekologik harakatlar va ekologik siyosat bilan kuchaydi. Ekologik inqilob - bu tabiatni muhofaza qilish va ekologik muammolarni hal qilish uchun ilmiy, texnik, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni amalga oshirish jarayoni. Ekologik harakatlar - bu tabiatni muhofaza qilish va ekologik

muammolarni hal qilish uchun ijtimoiy tashkilotlar, jamoatlar, guruhlar va shaxslarning faoliyati[2]. Ekologik siyosat - bu tabiatni muhofaza qilish va ekologik muammolarni hal qilish uchun davlat va mahalliy hokimiyatlar tomonidan qabul qilingan qonunlar, qoidalar, normativlar va chora-tadbirlar. Ekologik PR ning rivojlanishi bu jarayonlarga mos ravishda ekologik tashkilotlarning sonini, hajmini, tarmoqlarini, faoliyat yo'nalishlarini, maqsadlarini, vazifalarini, hodisalarini, strategiyalarini, xarakteristikalarini, foydalarini, imkoniyatlarini va qiyinchiliklarini o'zgartirib boradi. Rivojlanish bosqichma bosqich amalga oshiriladi. Bunda ekologik harakatning ham, siyosatning ham o'rni beqiyos. Rivojlanish natijasida tabiatdagi holat, atrof-muhit ancha o'zgarib boradi. Masalan, yangi qurilayotgan uylarning eko-development tashabbusini qo'llab-quvvatlashi, sekin-astalik bilan har bir tashkilot ekologik mas'uliyatga e'tibor berishini misol qilib olishimiz mumkin. Jarayonlar vaqt talab etadi, vaqt bilan birga nazorat ham. Eko development nima?

Zamonaviy eko development – turar-joy binolarini loyihalash va qurish, atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatishga qo'yiladigan yuqori talabdir. Eko development bugungi kunda nafaqat energiya samaradorligi, balki kelesidagi aholi salomatligi va xavfsizligiga ham e'tibor berish demakdir. Aholining salomatligini asrash maqsadida kompaniyaga qarashli turar-joy majmualari eko nazoratda bo'ladi. Bugungi kunda ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish eng dolzarb, hammani to'liqlantirayotgan muammolardan biridir. O'tgan asrning oxiriga kelib inson bilan tabiat o'rtasidagi munosabatlar muvozanatining buzilishi natijasida atrof-muhit, ekologik vaziyat keskin o'zgarishlarga yuz tutdi. "Ekologiya" atamasi grekcha so'z bo'lib, "aykos" – "yashash joyi", "makoni", "logos" – "ta'limot" degan ma'noni bildiradi. "Ekologiya" atamasi birinchi marta nemis olimi Ernest Gekkel tomonidan 1866 yilda qo'llanilgan. U "Ekologiya – bu tabiat iqtisodiyotini bilish, bir vaqtning o'zida tirik organizmlarning muhitini organik va noorganik komponentlari bilan bo'lgan barcha munosabatlarni tadqiq qilishdir", deb ta'rif bergan[3].

Bugungi kunda ekologik tahdidlar – bir tomondan, hozirgi davrga xos global xatarlar hisoblansa, ikkinchi tomondan, inson huquqlari sohasidagi jiddiy muammolar qatoriga kiradi. BMT Inson huquqlari bo'yicha kengashi o'z tarixida ilk bor musaffo, sog'lom va barqaror atrof muhit – bu inson huquqlarining uzviy qismi, deb e'tirof etgani hamda bundan ikki yil oldin bu sohada Maxsus ma'ruzachi maqomini ta'sis qilgani xuddi shu omillar bilan izohlanadi.

Global ofat – COVID-19 pandemiyasi dunyo davlatlarining tabiatni muhofaza qilish sohasidagi ko'p tomonlama shartnoma va bitimlar, jumladan, 2030-yilgacha davrdagi Kun tartibi, Parij bitimi kabi o'zaro kelishuvlarda zimmasiga olgan majburiyatlari bajarilishiga jiddiy xalal bergani sir emas. Aksariyat mamlakatlarda

ushbu yo‘nalishdagi vazifalarning moliyalashtirilishi va bajarilishi zarur darajada ta‘minlanmayapti.

Markaziy Osiyo mamlakatlari ham iqlim o‘zgarishlari va ekstremal ob-havo hodisalari oldida zaif ekani sezildi. Hozirgi vaqtda suv taqchilligi ekinlarni sug‘orish imkoniyatlarini cheklamoqda, oqibatda bo‘lajak hosil boy berilmoqda. Bu, o‘z navbatida, oziq-ovqat xavfsizligi ta‘minlanishini xavf ostiga qo‘ymoqda.

Bu haqda so‘z borganda, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 76-sessiyasidagi nutqida BMTning yangi ekologik siyosati asoslarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator tashabbuslarni ilgari surganini ta‘kidlash o‘rinlidir. Shu yangilanishlar talabidan kelib chiqqan holda, jumladan, Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi tomonidan “Inson huquqlari himoyasi uchun” ko‘krak nishoni bilan taqdirlanadigan faollar safini “Ekologiya huquqi himoyachisi” nominatsiyasi g‘oliblari hisobiga kengaytirish choralari ko‘rildi.

Ekologik PR ning shakllari uch guruhga bo‘linadi:

- Ekologik matnlar yaratish va tarqatish - bu ekologik tashkilotning faoliyati, loyihalari, tadbirlari va natijalari haqida matnli axborot yaratish va ommaga yetkazish. Bunda ekologik maqolalar, ekologik xabarlar, ekologik press-relizlar, ekologik ma‘lumotnomalar, ekologik broshyuralar, ekologik kitoblar, ekologik jurnallar va boshqa ekologik matnli materiallar ishlatiladi.

- Ekologik tashqi aloqalar - bu ekologik tashkilotning ommaviy axborot vositalari, davlat va mahalliy hokimiyatlar, ekologik harakatlar, ekologik hamkorlar, ekologik mijozlar, ekologik xodimlar va boshqa ekologik aloqador guruhlar bilan aloqalarni o‘rnatish, rivojlantirish va mustahkamlash. Bunda ekologik konferensiyalar, ekologik seminarlar, ekologik forumlar, ekologik konsultatsiyalar, ekologik intervyular, ekologik press-konferensiyalar, ekologik muloqotlar, ekologik loyihalar, ekologik grantlar, ekologik tadbirlar va boshqa ekologik tashqi aloqa shakllari ishlatiladi.

- Ekologik reklama - bu ekologik tashkilotning faoliyati, loyihalari, tadbirlari va natijalari haqida ommaviy axborot vositalari orqali ommaga ma‘lumot berish, ekologik tashkilotning ishonchini, shuhratini va ahamiyatini oshirish, ekologik tashkilotga qiziqishni uyg‘otish va ekologik tashkilotning mijozlarini, hamkorlarini, xodimlarini va boshqa aloqador guruhlarni kengaytirish. Bunda ekologik televideniyelar, ekologik radiolar, ekologik internet saytlari, ekologik ijtimoiy tarmoqlar, ekologik jurnallar, ekologik gazetalar, ekologik bilbordlar, ekologik afishalar, ekologik flayerlar, ekologik suvenir va boshqa ekologik reklama vositalari ishlatiladi.

• Ekologik imij - bu ekologik tashkilotning ommaviy fikrda shakllangan tasavvuri, ekologik tashkilotning o'ziga xosligi, xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklari, ekologik tashkilotning ommaga ta'sir etish darajasi va ekologik tashkilotning ommadan oladigan reaksiyasi. Ekologik imijni yaratish va yaxshilash uchun ekologik tashkilotning nomi, logotipi, ranglari, slogani, stili, dizayni, xatti-harakati, axborotlari, tadbirlari, loyihalari, natijalari va boshqa ekologik imij elementlari ishlatiladi[4].

Ekologik PR ning o'ziga xosligi shundaki, u ekologik maqsadlarni boshqarish, ekologik axborotni tarqatish va ekologik tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali ijtimoiy mas'uliyatni oshiradi. Ekologik maqsadlar - bu ekologik tashkilotning faoliyati natijasida erishmoqchi bo'lgan ekologik natijalar, ya'ni tabiatni muhofaza qilish, ekologik muammolarni hal qilish, ekologik taraqqiyotni rag'batlantirish va ekologik madaniyatni rivojlantirish. Ekologik axborot - bu ekologik tashkilotning faoliyati, loyihalari, tadbirlari va natijalari haqida ommaga beriladigan matnli, rasmiy, audio, video va boshqa turdagi ma'lumotlar.

XULOSA

Ekologik tashabbuslar - bu ekologik tashkilotning faoliyati, loyihalari, tadbirlari va natijalari bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy va boshqa sohalardagi yangiliklar, loyihalar, tadbirlar, grantlar, savol-javoblar, muloqotlar va boshqa faoliyatlar. Ekologik PR ning o'ziga xosligi shundaki, u ekologik maqsadlarni boshqarish, ekologik axborotni tarqatish va ekologik tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali ijtimoiy mas'uliyatni oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Андреев А.В. Оценка биоразнообразия, мониторинг и экосети. / А.В. Андреев; под ред. П.Н. Горбуненко. Ch.: BIOTICA, 2002. - 168 с.
2. Gritsevich I. Qora tuynuk // Rossiya biznes gazetasi. 2009 yil 7 iyul. 709-son (25)
3. Пискулова Н.А. Вопросы' экологической конкурентоспособности российского бизнеса. // Колл. монография. Российская: эконрмика: пути повышения конкурентоспособности: Подред;: Холопова-А.В; М:: МЕИМО (У) МИД России. - 2009. - с. 318-325.
4. Порфирьев Б.Н. Экономика климатических изменений: — МГ: Анкил: 2008; 167 с.